

Kloosterkerk – 4 juni 2023
Exodus 10,21-23 en Johannes 8,12 en 9,1-12
ds. Rienk Lanooy

Gebed om ontferming

Meestal weten we wel
zo'n beetje
wie we zijn
dan gaan we
ons vertrouwde gangetje
maar soms
komen we onszelf
tegen
stelt het leven
ons op de proef
Dan zijn we onszelf
even kwijt:
wie ben ik
waar ben ik
waarom ben ik?
Dan hebben we
licht nodig
zicht
en richting
dan hopen we op U
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Meestal weten we wel
wat we hebben
aan de ander:
de verhoudingen
zijn vertrouwd
maar soms
staan de dingen
op scherp
dan weet ik
niet meer zeker
wie die ander is voor mij
en wie ik ben
voor de ander
dan schuift er van alles
onzichtbaar
maar o, zo voelbaar.
Dan hebben we
vertrouwen nodig
openheid en liefde
eigenlijk alles wat U bent
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Meestal gaat de aarde
wel haar gangetje
de zon komt op
ze gaat weer onder
we weten wel zo'n beetje
waar er oorlog is
en onrecht heerst
maar soms, een ogenblik
is er een gedachte
een kunstwerk
een verhaal
waardoor onze ogen
opengaan
en we werkelijk gaan zien
dat de dingen die gaan
zoals ze gaan
niet altijd gaan
zoals U wilt dat ze gaan
dat wij uw inzichtelijk licht
nodig hebben
en daarom bidden wij U:
Heer, ontferm U...

Preek

Zoo hij iets is, is hij een zondaar. Dat is de mening van de vrienden van Jezus over de blinde man die ze in het voorbijgaan zien. Goed beschouwd zien zij hem trouwens niet. Dat is aan Jezus: *In het voorbijgaan zag Jezus iemand die al vanaf zijn geboorte blind was.* Maar – eenmaal in beeld – willen Jezus' vrienden er wel iets mee, met die man met zijn visuele beperking. Zij willen een punt maken, een theologisch punt. Zoo hij iets is, is hij een zondaar, vinden ze. Dat is zijn identiteit. Hij is geen zoon van, geen partner van, geen buurman van, geen collega van, geen mens die jou iets te vertellen heeft, die eindeloos veel gevarieerder is dan dat ene etiket. Nee, hij is een probleem. Hij is een geval. Zoo hij iets is, is hij een zondaar. En een geval: daar spreek je liever niet mee; daar spreek je liever over. De blinde man kan niet heel ver weg staan, maar toch wordt over zijn hoofd heen over hem gesproken. *Rabbi, hoe komt het dat hij blind was toen hij geboren werd? Heeft hij zelf gezondigd of zijn ouders?*

Jezus krijgt een meerkeuzevraag. Er zijn immers twee opties als je ziek bent: het komt door je ouders of het komt door je zelf. Met daarbij de ingewikkelde theologische gedachtegang dat, ook al ben je vanaf je geboorte blind, je dat blijkbaar toch aan je eigen zondige (baarmoederlijke?) gedrag te danken kan hebben.

Jezus gaat niet mee in deze theologische haarkloverij. En dat is op zichzelf al een deel van zijn

bevrijdend handelen. Hij gaat niet mee in het gesloten wereldbeeld van zijn leerlingen. Want dat is een wereldbeeld dat zich vastklampt aan het verleden en niet verlangend uitkijkt naar de toekomst. Dat is het wereldbeeld dat zich vastbijt in de theorie van het probleem en niet denkt aan de verlossing van de mens.

Dat is natuurlijk niet alleen een probleem van Jezus' vrienden. Dat is iets wat altijd weer opduikt: dat niet de mens centraal staat, maar de theorie, niet de bevrijding, maar de schuld. We maken eerst een mal en dan kijken we wie er wel in past en wie niet, en wie niet past, valt er buiten en moet daar voor boeten. Vraag maar aan een ouder in het toeslagenschandaal hoe dat voelt als je alleen maar geframed wordt als fraudeur: Zoo u iets bent, bent u een oplichter. Vraag het menig solliciterende Marokkaanse jongeman: Zoo u iets bent, bent u iets minder te vertrouwen. Vraag het aan de mens die altijd maar heeft gehoord dat hij niets kan: Zo ik iets ben, ben ik een prutser.

Zoo hij iets is, zegt Jezus over deze blinde man, zoo hij iets is, is hij niet een probleem, maar een mens in wie de Eeuwige iets ziet. In de woorden van Johannes: *Gods werk moet in hem zichtbaar worden*. Nu heb ik dat altijd een wat lastige tekst gevonden, omdat het aanvoelt alsof deze man met zijn visuele beperking nu toch weer voor iets wordt gebruikt. Alsof hij niet meer is dan een pion op het schaakbord van Gods glorie. Zoo ik iets ben, ben ik een willoos middel voor een hoger doel. Alsof niet hijzelf centraal staat, zijn toekomst, zijn glorie, maar die van de Eeuwige. Maar misschien is hierbij een uitspraak van Irenaeus behulpzaam. Dat is-ie in elk geval voor mij. Irenaeus schreef lang geleden eens: 'Gods glorie is de levende mens'. Het mag hier dan om God gaan en zijn glorie, maar die glorie van God staat niet op zichzelf, bestaat niet in zichzelf. Zij is niet los verkrijgbaar, gaat niet buiten de mens om. Hij is geen figurant in een goddelijk drama, deze blinde, maar hij speelt de hoofdrol in een hemels blijspel. Om hem gáát het, want de glorie van God komt tot leven wanneer een mens tot leven komt, als hij opstaat en gaat zien waar het op aan komt. Zoo de Eeuwige iets is, is hij er met het oog op de mens.

En daarom gaat Jezus aan de slag. Als de Eeuwige er is met het oog op de mens, dan moet dat ook zichtbaar worden. En daar is licht voor nodig en dat is er: *Ik ben het licht voor de wereld*, zegt Jezus. Er gaat een spot aan in een donkere wereld. Dat woord 'wereld' moet je bij Johannes trouwens goed verstaan. Het is geen beschrijvend, waarde vrij begrip van onze werkelijkheid, maar het is een religieus geladen begrip: het wijst naar de donkere kant van ons bestaan, naar de duistere krachten die onze werkelijkheid in hun greep houden. De 'wereld' is overal waar de scheppingswoorden 'Er zij licht' nog niet hebben geklonken. Het is het platte, zinloze bestaan, het is de onverschilligheid en de walging, het onverkwikkelijke en sinistere, de frames en de beeldvorming, het lawaai en de aandachttrekkerij. Het is de grijsheid en het geweld, de malle molen waar je zo gemakkelijk in meedraait. Het is alles waarvan je denkt dat het anders zou moeten, maar waaraan je op de een of andere manier zo moeilijk lijkt te kunnen ontsnappen. Bij de vrienden van Jezus is dat hun duistere preoccupatie met de schuldvraag. Zij zien geen mens, zij zien een probleem.

En daarom moet er licht komen in hun – en niet minder in onze – duisternis. Zoals er ooit scheppingslicht kwam om de duisternis van de wereld in toom te houden. En dat licht is van goddelijke allure. En dat licht licht bij uitstek op in de man van Nazareth. Het licht is een mens van vlees en bloed. En nee, dat licht is daarmee niet de instant-oplossing van een probleem, maar dat licht zelf maakt dat je heel anders kijkt naar de mens. Het licht wil immers maar één ding: dat je tot je bestemming komt. Dat je weer licht in de duisternis gaat zien.

Ja, en hoe doe je dat? Daarvoor moet je je ogen laten openen voor een andere kijk op de werkelijkheid. Daar helpt dit oude verhaal je bij, over een mens die weer gaat zien, voorbij de schuldvraag, voorbij de afrekening, voorbij onze fixatie op 'karma'. En daar helpt misschien ook wel andere kunst bij, en ik noem dat omdat er juist de komende tijd zoveel kunst in de kerk, bij Pulchri en op het Lange Voorhout is te zien. Een van de kunstenaars die op het Voorhout exposeert is Zeger Reyers. Hij maakte twee immense ANWB borden, van die blauwe zoals ze boven de snelweg hangen. Ze zijn hier zo'n beetje recht voor de kerk te zien en markeren de entree van de expositie. *Den Haag – Cultuur* staat er op het ene bord met twee pijlen rechtdoor. En op het andere is de bestemming: *Vanaf hier mag Alles*, met een pijl rechtsaf, zo u wilt schuin naar boven. Reyers beschrijft dat laatste bord (*Vanaf hier mag Alles*) als volgt. Hij ziet kunst als een 'mentale uitweg. Kunst als ontsnapping uit het gangbare keurslijf, kunst als plek waar je kan en mag vrijdenken'. Vanaf hier mag Alles en Alles staat er ook met een hoofdletter: het is niet de infantiele vrijheid waarin alles is geoorloofd. Nee, het is een gekwalificeerd Alles: hier mag weer meedoen wat zo vaak het onderspit delft: de moraal, de stilte, het denken, en ik zou zeggen: ook het denken over God en mens, over zin en betekenis.

Je kunt misschien ook zeggen, in de geest van het verhaal van Johannes: Kunst, ook dit kunstige verhaal, kan je zomaar een inzicht geven dat je werkelijk bevrijdt uit het gangbare keurslijf. Want het evangelie is niet zozeer een ontsnappingsroute om even los te komen van alledag, maar een werkelijk andere kijk op die alledaagse werkelijkheid van duisternis en niet zien. Het wil ons losmaken uit de grauwe keurslijven van alles waar Johannes dat woordje 'wereld' voor gebruikt, maar niet om te ontsnappen aan die wereld, maar om er een werkelijk bewoonbare wereld van te maken. En dat vraagt om ogen die opengaan en het licht gaan zien, om verhalen die daar van vertellen, om kunst die ons op het andere been zet, anders dan het been waar we zo vertrouwd onze balans op houden.

De Eeuwige gunt ons dat licht in de ogen. Hij scheidt het duister van het licht en de vraag is of wij die scheppende scheiding tussen licht en donker weer te niet doen of dat we de borden volgen, richtingwijzers, de Weisung, noemde Buber de Tora, of we juist v erder gaan met het aanbrengen van licht. Gaan we voor Alles, voor het leven dat altijd wil opbloeien of voor de dingen die dor en dood zijn? Zien we heil in 'de wereld' of stellen we ons open voor het licht dat het duister van de wereld en de donkere kant van onze ziel aanpakt?

Zoo ik iets ben, ben ik het licht voor de wereld, zegt Jezus. Dat licht is er niet voor zichzelf, maar voor de mens om weer te gaan leven. 'De glorie van God is de levende mens', zei Irenaeus. En hij voegde er aan toe: en 'het leven van de mens is God te schouwen'. Dat klinkt heel verheven: God schouwen. Maar met het verhaal van vandaag voor ogen, betekent het: zien waar het op aan komt en wat het leven rijk, mooi en licht maakt en je daarmee verbinden. God schouwen is met de ogen van God schouwen. Iemand moet daarvoor je ogen openen en misschien is dat vandaag de kunstenaar Johannes met zijn verhaal van de blinde mens, misschien is dat een ander kunstwerk, ergens, ooit, eens, nu. Het kan zomaar gebeuren. Het licht is overal.

bronnen:

- Jan Nieuwenhuis, *Groeten van Johannes: berichten uit het vierde evangelie*, Delft: Meinema 1987
- Interview met Zeger Reyers: www.nrc.nl/nieuws/2023/06/02/twee-snelwegborden-bij-flaneerzone-in-den-haag-markeren-entree-expositie-a4166229
- Een preek van Jurjen Beumer

Gebeden, stil gebed en onze vader

Trouwe God,
wij danken u
voor het lieve licht
van deze dag
dat Gij zomaar
en telkens opnieuw
schept
om zo de duisternis
te weerstaan –
We bidden dat het ons
wegleidt
uit de verblinding
van de schone schijn
en uit de duistere
binnen- en
buitenkanten
van ons bestaan.
Wij bidden
voor wie

het niet meer zien zitten
in hun leven
voor wie geen licht zien
aan het einde
van de tunnel
en moedeloos
zijn geworden
geen werk
geen vrienden
geen huis
geen doel
geen toekomst.

Wij bidden
voor wie treuren
om het verlies
van een dierbare
en de donkere kant
van het leven

zo akelig dichtbij
hebben zien komen
en we noemen...

Wij bidden voor wie
te kampen hebben
met fysieke tegenslag
die vol vragen zitten
over hoe het verder zal gaan
en voor wie
hopen weer snel
de oude te zijn
en wij noemen...

Wij bidden om uw licht
bij dag en bij nacht
en noemen in stilte
wie ons persoonlijk
het meeste bezig houdt...

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!